

УТВЪРЖДАВАМ

Чл. 4, §2 и чл.6, §3 от
Регламент (ЕС)
2016/679

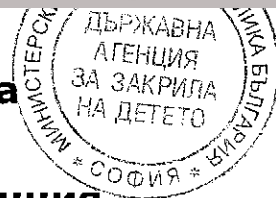
СЪГЛАСУВАМ:

Чл. 4, §2 и чл.6, §3 от
Регламент (ЕС)
2016/679

Веселин Кожухаров
Изпълнителен директор
на Агенция за социално
подпомагане

Теодора Иванова
Председател на
Държавната агенция
за закрила на детето

МЕТОДИКА

ЗА ОЦЕНКА НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

I. ЦЕЛИ НА МЕТОДИКАТА	3
II. СЪЩНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ	4
III. ПРОЦЕС НА ОЦЕНЯВАНЕ НА КАНДИДАТИТЕ	7
IV. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА КАНДИДАТИТЕ	9
КРИТЕРИЙ 1: Възможността на кандидатите за приемно семейство да осигурят материални условия за отглеждане и развитие на детето, включително лично пространство за детето в жилището си	10
КРИТЕРИЙ 2: Притежаването на лични качества на кандидатите за полагане на „приемна грижа“ по отглеждането и възпитанието на дете в сътрудничество със социалния работник от дирекция „Социално подпомагане“, работещ с детето, и/или с общината или лицето по чл. 4, ал. 1, както и с биологичното семейство, когато това е в интерес на детето	11
КРИТЕРИЙ 3: Разбирането на същността и ролята на приемната грижа и мотивацията на кандидатите за предоставяне на услугата	23
КРИТЕРИЙ 4: Изразеното от кандидатите за приемно семейство желание относно характеристиките на детето, за което биха искали да полагат грижа	27
КРИТЕРИЙ 5: Съответствие на профила на кандидатите за приемно семейство с изведените потребности в резултат на анализа по чл. 5а, ал. 3, т. 1 от Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях	30
КРИТЕРИЙ 6: Възможностите на кандидатите за приемно семейство да осигуряват грижа съобразно потребностите на целевата група деца	31
КРИТЕРИЙ 7: Изразеното от кандидатите за приемно семейство желание да осигуряват заместваща грижа	34
КРИТЕРИЙ 8: Владее на български език писмено и говоримо	37
КРИТЕРИЙ 9: Възрастта на кандидатите за приемно семейство	39
V. РОЛЯТА НА ОБУЧЕНИЕТО ПРИ ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ	42
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	

ПРИЛОЖЕНИЯ	44
-------------------------	-----------

Приложение 1: Въпросник за оценка на мотивацията и нагласите на кандидатите за приемно семейство

Приложение 2: Формуляр за резултатите от въпросника за оценка на мотивацията и нагласите на кандидатите за приемно семейство

ВЪВЕДЕНИЕ

Методиката за оценка на кандидати за приемно семейство (Методиката) е разработена и утвърдена след направени изменения и допълнения в Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях (Наредбата). В Държавен вестник бр. 64 от 30 юли 2024 г. са обнародвани приетите изменения и допълнения в Наредбата.

I. ЦЕЛИ НА МЕТОДИКАТА

Методиката има за цел да зададе критерии за оценка на кандидати за приемно семейство като при извършването на оценката задължително се извършва преценка на обстоятелствата, регламентирани в чл. 10, ал. 2 от Наредбата, а именно:

- възможността на кандидатите за приемно семейство да осигурят материални условия за отглеждане и развитие на детето, включително лично пространство за детето в жилището си;
- притежаването на лични качества на кандидатите за полагане на „приемна грижа“ по отглеждането и възпитанието на дете в сътрудничество със социалния работник от дирекция „Социално подпомагане“, работещ с детето, и/или с общината или лицето по чл. 4, ал. 1, както и с биологичното семейство, когато това е в интерес на детето;
- разбирането на същността и ролята на приемната грижа и мотивацията на кандидатите за предоставяне на услугата;
- изразеното от кандидатите за приемно семейство желание относно характеристиките на детето, за което биха искали да полагат грижа;
- съответствие на профила на кандидатите за приемно семейство с изведените потребности в резултат на анализа по чл. 5а, ал. 3, т. 1 от Наредбата;
- възможностите на кандидатите за приемно семейство да осигуряват грижа съобразно потребностите на целевата група деца;
- изразеното от кандидатите за приемно семейство желание да осигуряват заместваща грижа;
- владение на български език писмено и говоримо;
- възрастта на кандидатите за приемно семейство.

Ясното описание на това какви обстоятелства следва да бъдат проучвани и оценявани при кандидатите за приемни семейства има за цел да осигури обективно и професионално оценяване на кандидатите.

II. СЪЩНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА

Приемната грижа е временна мярка за закрила, регламентирана в чл. 4, ал. 1 от Закона за закрила на детето, предоставяща възможност на деца, които не могат да останат в биологичното си семейство, да бъдат отглеждани в сигурна семейна среда. Основната ѝ цел е да отговори на непосредствените нужди на детето, като му осигури физическа, емоционална и социална подкрепа и подготви пътя към трайно решение – реинтеграция или осиновяване. Успешното осигуряване на такава среда изисква задълбочено и прецизно оценяване на кандидатите за приемни родители.

Процесът на оценяване се основава на ключови принципи, които акцентират върху съответствието между специфичните нужди на децата и възможностите на кандидатите да осигурят грижа на децата съобразно техните потребности. Той включва анализ на физическата издръжливост, психичната стабилност, готовността за сътрудничество със специалисти и уменията за изграждане на стабилни и здравословни взаимоотношения.

1. ЦЕЛИ НА ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

За да бъде успешна приемната грижа като мярка за закрила в България, е необходимо да се утвърждават подходящите кандидати за приемни семейства. Затова оценката е сериозна и отговорна част от работата на социалните работници.

Оценката осигурява интегриран и комплексен подход в процеса на проучване и цели да гарантира:

- Безопасността, правата и най-добрите интереси на детето;
- Зачитане и уважение на личността и мнението на детето;
- Толерантност към различията на детето и недискриминация;
- Равенство и партньорство на участниците в процеса;
- Поверителност и конфиденциалност на информацията;
- Спазване на изискванията за грижата за децата, настанени в приемните семейства.

При оценката на кандидатите се изгражда една прогнозна картина, посредством активно събиране на подробни и обективни данни, доказващи опита, ресурсите, възможностите, способностите, мотивацията, уменията и поведението на кандидатите. Събраните данни се съотнасят и анализират задълбочено, като се търсят различни взаимовръзки, допълвания, припокривания, противоречия и евентуални разминавания. Въз основа на анализа и синтезирането на цялата налична информация и доказателства в обща оценъчна формулировка (доклад за оценка на кандидати) се правят прогнозни изводи, които отговарят на въпроса **„Как притежаваният опит, възможности, умения, способности и поведения биха се отразили върху**

кандидатите при предоставянето им на приемна грижа за деца, както в положителен, така и в негативен аспект?"

В обхвата на оценката на кандидатите за приемни семейства се включва проучване и оценяване на множество факти и обстоятелства от разнороден характер, имащи отношение към семейната и социална среда на кандидатите за приемни семейства, тяхната мотивация, възможности, опит, способности и умения да полагат грижи за деца в семейството. Оценката трябва да акцентира върху възможностите на кандидатите за приемно семейство да подкрепят и адекватно да посрещнат нуждата на детето от грижа и развитие, защита от насилие, от емоционална подкрепа за преработване на травмата, свързана с раздялата и загубите. От изключителна важност е разбирането на кандидатите, че приемната грижа е временна мярка за закрила и готовността им да сътрудничат и подготвят детето за друга форма на дългосрочна грижа.

2. ОБХВАТ НА ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

При оценката се проучват общи факти за кандидата – биографични, материално-битови, професионални, социални и др.; препоръки; лична, социална и семейна история, преживявания за родителите, преносими умения; проучване на родителския стил; значимите взаимоотношения в миналото и понастоящем; здравен статус; образование; социален живот и контакти и други квалификации; анализ и прогноза на възможните рискове в приемната грижа, предоставяна от кандидата; оценка на силни и слаби страни на кандидата; изследване на уменията за справяне със стрес, тревожност, динамично ежедневие и отговорности и др. негативни фактори в приемната грижа; наличието на адекватна и ефективна социална мрежа за подкрепа – роднински и приятелски кръг; разбирането за развитието и специфичните потребности на децата и влиянието на приемната грижа върху тяхното състояние и цялостно развитие; разбиране за значението на травмата и привързаността и влиянието на различните форми на злоупотреба върху децата; нагласата за поддържане на контакт с биологичните родители на детето в семейството, когато е в негов интерес; организацията и динамиката на цялото семейство и влиянието на приемната грижа върху тях; нагласата за учене и развитие и рефлектиране върху собствения опит и практика като професионално приемно семейство. При оценяването и обучението на кандидатите за приемно семейство се вземат предвид и други обстоятелства, които станат известни по време на оценката и биха дали положително и негативно отражението върху грижата и развитието за настаненото дете/деца.

Социалният работник на кандидатите за приемно семейство проучва и риска от неуспех на приемната грижа. В оценката се отчита наличието на рискови фактори – тяхната проява и вид. Такива показатели за наличие на рискови фактори могат да бъдат:

- злоупотреба с алкохол или наркотици, хазартна зависимост;
- насилие в семейството
- недостатъчно жизнено пространство;
- недостатъчно време за грижи за детето;
- нежелание за работа в партньорство;
- продължително физическо или психическо заболяване;
- минали прояви на насилие или малтретиране на деца;
- неорганизиран/хаотичен начин на живот в семейството;
- минали прояви и доказателства за конфликти с други хора;
- изолирано семейство без подкрепа;
- неразрешени лични проблеми;
- ригидно/безкомпромисно мислене (липса на гъвкави модели на мислене);
- проблеми със собствените деца;
- наличие на собствени деца, които са (били) обект на системата за закрила на детето, включително настанявани извън семейството и/или за които кандидатите са подписали декларация за съгласие за осиновяване.

Важно пояснение: Подценяването на който и да е аспект на оценката и пренебрегването им в съвкупност може да доведе до неуспешно настаняване на деца в семейството. Неуспешно е настаняването, ако грижата не отговаря на потребностите на детето и то, в резултат на неподходяща грижа, прояви трудно и рисково поведение, бъде извършено насилие и злоупотреба с него, приемното семейство не е в състоянието да му осигури сигурна и безопасна среда, както и условия и ресурси за правилното здравно, образователно и психо-емоционално развитие.

Принципи при оценката на кандидатите за приемно семейство

Оценката на кандидатите е неразделна част от процеса на проучване, която ще позволи на оценяващия да анализира техните умения, способности, знания и опит в контекста на приемната грижа, **при спазване на следните принципи:**

- Информация за личните качества на кандидатите се събира от различни достъпни източници, в т.ч. интервю с кандидата, с членовете на неговото семейство, съжителстващите лица и поръчителите, наблюдение на динамиката на взаимоотношенията в семейството, контакта на кандидата с други деца в семейството, интервю с родител на дете, за което кандидата се е грижил и пр.
- Изводите относно личните качества на кандидатите са основателни, обективни, безпристрастни и подкрепени с конкретни примери, факти и обстоятелства.
- Преценката се основава на общите критерии, както и съотнесена към заявления от кандидатите конкретен профил на дете, за което желаят да полагат приемна грижа.

III. ПРОЦЕС НА ОЦЕНЯВАНЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

Оценяването на кандидатите за приемно семейство се извършва от общините или от доставчиците на социални услуги, лицензирани по реда на Закона за социалните услуги, като в случаите, когато общината не предоставя социални услуги, които включват тези дейности, и когато няма лицензирани доставчици, които предоставят такива социални услуги, оценяването се извършва от дирекция „Социално подпомагане“.

При оценката оценяващият провежда не по-малко от 4 срещи-разговори с кандидатите и останалите членове на домакинството, не по-малко от две посещения в дома на кандидатите, където ще се отглежда детето, както и интервю с двама поръчители, които дават писмена препоръка за кандидатите. Кандидатите задължително преминават и базово обучение, включващо най-малко 45 часа по програма, утвърдена от министъра на труда и социалната политика, председателя на Държавната агенция за закрила на детето и изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане.

1. Информационна среща

По време на информационната среща оценяващият осъществява първоначален контакт с кандидатите, на която има за цел да създаде условия за развитие на доверителни отношения с тях, да събере основна информация за тяхното разбиране за същността на приемната грижа, техните нагласи, мотивация и готовност да преминат през процеса на проучване. При установени факти и обстоятелства, убедително показващи, че кандидатите не са подходящи или не са готови на този етап за приемно семейство, е възможно процесът на проучване да приключи още с провеждане на информационната среща. Съобразно конкретната ситуация, кандидатите задължително се информират и консултират относно възможността за подновяване процеса на проучване и обстоятелствата, които следва да са налице за успешното му протичане.

2. Срещи-разговори с кандидатите

По време на срещите с кандидатите оценяващият провежда задълбочено изследване на всички обстоятелства, имащи отношение към оценката на способността им да предоставят приемна грижа.

3. Посещения на дома на кандидатите

По време на посещенията на дома на кандидатите, оценяващият оценява жилищните условия, изхождайки от нуждите на детето от безопасна и гарантираща нормалното му развитие среда, а не от своите лични критерии и стандарти. По време на посещенията, оценяващият използва възможността да наблюдава динамиката на взаимоотношенията в семейството.

4. Интервю с поръчителите

По време на интервюто с поръчителите, оценяващият проучва техните лични наблюдения и формиран на база общуването си с кандидатите разбирания и възприятия относно тяхната мотивация, лични характеристики и качества, подкрепяща социална среда и други теми, целящи да изяснят способността им да полагат приемна грижа. Изключително важно е оценяващият да следи за противоречива информация, дадена от кандидатите, която впоследствие да подложи на по-задълбочено изследване.

5. Събеседване с другите членове на семейството и домакинството

Изключително важно е оценяващият да проучи нагласите на всички останали членове на домакинството към решението на кандидатите да предоставят приемна грижа и готовността да им окажат подкрепа и съдействие в адаптацията и отглеждането на приемно дете. Важно е оценяващият да следи за рискови предпоставки, произтичащи от състоянието на съжителстващите лица – психически проблеми, злоупотреба с психоактивни вещества, хазартна зависимост, непристойно, криминогенно или застрашаващо сигурността на останалите членове на семейството поведение, финансова или физическа зависимост от кандидатите и пр.

6. Други източници на информация

При необходимост, е подходящо провеждане на разговор с родител на дете, за което кандидата е полагал грижи, съсед, роднини или други лица от близкото обкръжение, работодател/колеги, личен лекар, образователна институция, в случай, че кандидатите имат собствени деца. Всяка документация, която удостоверява заявени от кандидата обстоятелства, също може да бъде полезна.

Насоки при изготвяне на оценката на кандидатите за приемно семейство

- **Планиране.** Ефективното оценяване на кандидатите изисква социалният работник да се подготви за всяка среща, като предварително планира мястото на провеждането ѝ, нейната продължителност, темите, които ще постави за обсъждане, въпросите, които ще зададе, начина по който ще води записки и пр.
- **Анализ.** В края на всяка среща, социалният работник следва да обобщи и анализира събраната информация, като при необходимост извежда въпроси, изискващи последващо и по-задълбочено проучване;
- **Заклучение.** След като премине през всички теми и аспекти от оценката и въз основа на анализа на събраната информация по тях, социалният работник формулира общо заключение относно личността на кандидата, неговите способности и ресурси в контекста на приемната грижа, как приемната грижа ще се отрази на взаимоотношенията и динамиката в семейството му, как ще се чувства и развива детето в приемното семейство, какви да бъдат контактите на специалистите

със семейството и вида подкрепа, която следва да му бъде оказана, особено при първото настаняване;

- **Становище.** Оценката завършва с ясна препоръка дали да бъде одобрен или не кандидатът. Понякога оценяващият социален работник е затруднен в даването на категорично становище за кандидата. Това се случва при установени едновременно слаби и силни страни на кандидатурата. В тези случаи е допустимо екипът, изготвил оценката, да се въздържа от даване на препоръка, но причините за това следва да бъдат ясно изложени в доклада;
- **Екипно обсъждане.** Обсъждането на оценката в рамките на целия екип допринася в голяма степен за нейната ефективност. Когато оценяващият социален работник е без опит, е препоръчително екипно обсъждане да се организира след всяка среща с кандидата за приемно семейство. Въпреки, че не е необходимо социалният работник да се съобразява с мнението на колегите си, изследването на други гледни точки и перспективи ще му помогне да разшири и задълбочи вижданията и разбиранията си за семейството, както и ще допринесе за намаляване на субективизма при формирането на оценката. Информация за екипните обсъждания и причините за тяхното провеждане се отразява в доклада.

IV. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

Оценяването на кандидатите за приемно семейство се извършва при стриктно спазване на нормативните процедури и завършва със социален доклад, изготвен от социалния работник, работещ с кандидатите за приемно семейство, по образец съгласно приложение № 4 от Наредбата.

Социалният доклад се изготвя въз основа на събраната в хода на проучването информация от всички достъпни източници, задълбочен анализ на всички установени и имащи отношение към процеса на оценяване факти и обстоятелства, както и наблюденията и професионалната преценка на оценяващия.

Представените по-долу показатели са изцяло съобразени с формулировката и поредността на обстоятелствата по чл. 10, ал. 2 от Наредбата и имат за цел да допълнят липсващата рамка и подпомогнат оценяващия в процеса на оценка на кандидатите за приемно семейство. Следва да се има предвид, че предложените области на изследване и насоки за работа нямат претенции за изчерпателност и не препятстват прилагането от оценяващия на други подходящи и съответстващи на нуждите и целите на проучването методи и подходи.

КРИТЕРИЙ 1: Възможността на кандидатите за приемно семейство да осигурят материални условия за отглеждане и развитие на детето, включително лично пространство за детето в жилището си

Част от процеса на проучване е извършването на най-малко две посещения в дома на кандидатите, в който ще се отглежда детето, като целта е да се установи дали същите са в състояние да обезпечат необходимата за неговото пълноценно развитие сигурна и безопасна среда. От значение е домът на кандидатите да разполага с капацитета да осигури на детето условия, отговарящи на нуждата му от здраве и безопасност, уединение и пространство в ежедневието, включително и да има възможност да бъде приспособен съобразно всякакви нужди, произтичащи от увреждане, когато кандидата е заявил желание да полага грижи за дете с нарушения на двигателните функции или за предоставяне на заместваща грижа. В случай на установена липса или незадоволителност на условията в дома, оценяващият проучва готовността и възможността на кандидатите и членовете на семейството да извършат необходимите подобрения.

РАМКА ЗА ОЦЕНКА НА МАТЕРИАЛНИТЕ УСЛОВИЯ

Насоки	Ключови елементи
Преценка на местоположение на жилището	<i>Инфраструктура, транспортни комуникации, достъп до спешна медицинска помощ, полиция, наличие на подходящи институции в системата на предучилищното и училищното образование (детски градини, училища, центрове за подкрепа за личностно развитие и специализирани обслужващи звена), детски площадки и др.;</i>
Преценка на безопасността на обкръжаващата среда в и около жилището	<i>Заклучваща система на външна врата, електрически табла, обезопасени контакти, парпети на стълбища, площадки, балкони; газови уреди, отоплителни уреди, начин на съхранение на препарати, медикаменти и химикали и др.;</i>
Преценка на битовите условия съобразно заявления профил на детето	<i>Наличие на течаща вода, санитарен възел, електрификация и отопление; подходящо обзавеждане и базови електрически уреди, необходими за едно домакинство – печка, пералня, хладилник, отоплителни уреди; хигиена в жилището;</i>
Преценка на жилищното пространство	<i>Големина на жилището, предназначение и ползване на помещенията; възможност за обособяване на самостоятелна стая или кът, осигуряване на самостоятелно легло, пространство за игра или подготовка за училище, в зависимост от възрастта; място за подреждане на дрехи,</i>

	<i>играчки, учебници и други лични вещи на детето; при наличие на собствени деца или други настанени за приемна грижа в приемното семейство, съобразно техния брой, възраст и пол – възможност за общо ползване на детска стая; нагласи на приемното семейство за извършване на промени и ремонти в жилището;</i>
Преценка на финансовия ресурс и стабилност на семейството	<i>Наличието на стабилен и достатъчен доход за задоволяване на основните потребности за живот и социална интеграция; източници и законност на доходите; разходи и наличие на задължения.</i>

КРИТЕРИЙ 2: Притежаването на лични качества на кандидатите за полагане на „приемна грижа“ по отглеждането и възпитанието на дете в сътрудничество със социалния работник от дирекция "Социално подпомагане", работещ с детето, и/или с общината или лицето по чл. 4, ал. 1, както и с биологичното семейство, когато това е в интерес на детето.

Приемната грижа е сложен и отговорен процес, който има за цел да осигури стабилност, подкрепа и любов на деца в период на несигурност и преход в живота, като успоредно с това ги подкрепя в развитието на тяхната идентичност и чувството им на принадлежност към собственото семейство, приятели, култура, религия и общност. В този смисъл, от приемните семейства се очаква не само да подсилят базисните нужди на децата, но и да разполагат с необходимия ресурс за осигуряване и стимулиране на тяхното физическо, психическо, емоционално и социално израстване.

В този смисъл, важен етап от процеса по оценяване на кандидатите за приемно семейство е проучването и оценката на техните лични качества. Целта е да се гарантира, че те притежават необходимия потенциал да обезпечат безопасна и благоприятна среда за развитие на дете, което временно или постоянно не може да бъде отглеждано в биологичното си семейство, както и да се справят с предизвикателствата, свързани с приемната грижа.

За целите на проучването, личните качества следва да се разглеждат като набор от минал опит, знания, умения, способности, ценности, нагласи и личностни характеристики на кандидатите, съотнесени към спецификата на приемната грижа.

Кандидатите трябва да са дееспособни, без съдебно минало и правни ограничения, да са психически и физически способни да полагат приемна грижа, както и да притежават необходимата мотивация, нагласи и готовност за нейното реализиране, в съответствие с изискванията за грижата за дете, настанено в приемно семейство.

Необходимо е кандидатите да разбират, разпознават и отговарят по подходящ начин на нуждите на детето, като от голямо значение са отговорността, търпението, умението на кандидата да общува с деца и да намира общ език с тях.

Съпричастността, емпатията и способността за активно слушане, наличието на приемственост и толерантност към различията са други качества, предопределящи способността за предоставяне на качествена грижа. Потенциалът на кандидатите се обуславя и от тяхната общителност, откритост, гъвкавост, адаптивност и умения за реакция в кризисна/извънредна ситуация.

Белег за умението на кандидатите да създадат стабилна и безопасна семейна среда е поддържането на хармонични отношения в семейството, предишен опит с деца, наличието на стабилна мрежа за социална подкрепа, в т.ч. от разширеното семейство. Кандидатите трябва да имат реалистични очаквания и разбиране относно нуждите на децата, ефектите на травматичното минало върху тяхното цялостно функциониране, да са способни да се справят с различни типове поведение и да могат да поставят здравословни граници, без да прилагат неподходящи форми и методи на възпитание. Готовността да споделят наличието на затруднения и нагласите им за търсене на помощ са също изключително важни елементи от личностния профил на кандидатите.

В допълнение към наличието на подходящи лични качества за осигуряване на приемна грижа, кандидатите трябва убедително да демонстрират способност и нагласа да работят в партньорство със специалистите и социалните работници, както и с биологичните родители на детето, когато това е в негов интерес, да бъдат способни да общуват ефективно, както устно, така и писмено, и да приемат отговорност за собственото си развитие.

В процеса на оценка на кандидатите за приемно семейство, оценяващият проучва техните лични качества, съотнесени към следните имащи отношения към качеството на грижата области:

- Физическа безопасност и подходящ подход към възпитание
- Емоционална подкрепа и стимулиране на личностното развитие
- Емоционална устойчивост и справяне с кризи
- Социална включеност и подкрепяща среда
- Приемственост и толерантност към различията
- Нагласа за сътрудничество, обучение и развитие

2.1. Физическа безопасност и подходящ подход към възпитание

В хода на проучването кандидатите следва да демонстрират висока отговорност по отношение физическата безопасност на детето и едновременно с това разбиране за необходимостта да насърчават неговата автономност, в съответствие с възрастта и степента му на развитие. Оценяващият също следи за способността им да осигурят спокойствие и предвидимост посредством ясни правила и граници, разумен контрол и

прилагане на подходящи форми и методи на възпитание. Неразпознаването на потенциалните опасности при полагането на грижи, както и склонността към прекомерна протективност и свръх-загриженост следва да се разглеждат като рисков фактор, предполагащ по-задълбочено проучване и анализ.

2.2. Емоционална подкрепа и стимулиране на личностното развитие

При оценката на кандидатите оценяващият следва да установи дали те разбират, че приемната грижа включва не само осигуряване на базисните нужди на децата, но и подкрепа за тяхното емоционално благополучие, социална интеграция и личностно развитие. Това включва умението на кандидатите да изслушват, да разчитат посланията, да валидират и реагират адекватно на чувствата на детето, да му вдъхнат увереност, да го поощряват в неговите изяви и да го напътстват в ежедневието. Познанията на кандидатите за преживяванията и нуждите на децата в различни ситуации и етапи от възрастовото развитие, както и демонстрирана от тях емпатията, отворената комуникация, емоционалната отзивчивост и умението за позитивно разрешаване на конфликти е важен индикатор за успехът им при изграждане на доверителни отношения с детето и стимулиране на неговото емоционално развитие, в т.ч. чувството му за сигурност, стабилност, собствена идентичност, положителна самооценка и пр.

Приемният родител изгражда своя собствена връзка на привързаност именно от позицията на професионалист, който изключително е загрижен за детето. Това означава, че връзката, която се изгражда трябва да отвори място и на връзката на детето с родното му семейство.

2.3. Емоционална устойчивост и справяне с кризи

Хората с висока степен на емоционална стабилност са обикновено уравновесени, спокойни и уверени, способни да контролират и управляват своите емоции. Кандидатите, притежаващи тези качества е много по-вероятно да се адаптират успешно към сложния, непредсказуем и динамичен характер на приемната грижа, като проявят емоционална устойчивост и умения за ефективно справяне в ситуации на психическо напрежение и емоционален стрес. Освен наличието на добри познания за ефектите на травмата върху детското развитие и спецификата на нуждите и грижата за децата в приемна грижа, кандидатите следва да проявяват лични качества като търпение, гъвкавост и постоянство, които ще им помогнат да запазят емоционално равновесие и позитивна мотивация за осигуряване на продължаваща и безусловна подкрепа на децата в моментите на криза и да ги навигират по този начин към развитие на адаптивни модели на поведение и стратегии за справяне с различни трудности и житейски ситуации. Установена от оценяващия емоционална лабилност, високи нива на тревожност, липса на личностен ресурс за справяне на кандидатите с кризи, както и

история на насилие следва да се разглежда като индикатор за потенциален риск за детето от агресия в семейството.

2.4. Социална включеност и подкрепяща среда

Нивото на поддържана от кандидатите социална активност, умението им да изграждат и поддържат позитивни социални връзки и взаимоотношения, както и наличието на стабилна мрежа за подкрепа (практическа и емоционална) е друг аспект от значение при оценката на личните им качества. Изоляцията на семейството следва да се разглежда като рисков фактор за насилие вътре в семейството и за ниски способности за социална интеграция на децата. Същевременно, прекомерната социална ангажираност също следва да се отчита като рискова предпоставка, с оглед съвместяването ѝ с грижите за детето.

2.5. Приемственост и толерантност към различията

От изключително значение е кандидатите да са с ясно изразени положителни нагласи по отношение на различията. Липсата на предразсъдъци и стереотипни схващания, както и чувствителността на кандидатите към неравенството и несправедливостта между хората, е важна предпоставка, с оглед гарантиране на приемственост към особеностите на средата, от която децата произхождат, готовност да подкрепят и зачитат тяхната културна, етническа или религиозна принадлежност, както и за осигуряване на защита и застъпничество в случай на проявена към тях форма на дискриминация.

2.6. Нагласа за сътрудничество, обучение и развитие

В контекста на приемната грижа, способността на кандидатите за съвместна работа е от ключово значение за изграждането и поддържането на продуктивни професионални взаимоотношения със социалните работници, екипите по приемна грижа, биологичното семейство на детето и всички други специалисти, ангажирани с него. Демонстрирани от кандидатите принципност, откритост, отговорност, организираност, уважение към авторитета и мнението на другите, както и умение за позитивно разрешаване на конфликтни ситуации, са важен показател за стриктно изпълнение от тях на задълженията, свързани с реализиране на дейността.

Кандидатите следва напълно да осъзнават временния характер на приемната грижа, както и основната си мисия да опосредстват връзката на детето с неговото биологичното семейство, когато това е в негов интерес, или да му осигурят нужната подготовка и подкрепа в процеса по осиновяване, когато връщането му в семейството по произход не е възможно.

Мотивацията на кандидатите за обучение и непрекъснато надграждане на своите компетенции също има пряко отношение към способността им да предоставят качествена приемна грижа. Извън преминаването през базовите и надграждащи

обучителни програми, те трябва да проявяват интерес към развитие на нови умения, в съответствие с конкретните нужди на детето, за което полагат грижи, както и своевременно и активно да търсят подкрепа от специалисти при изпитвани от тях затруднения, с оглед постигане на трайни и ефективни решения.

Не на последно място, предвид значителния обем чувствителна информация, която в качеството си на приемно семейство ще получат за децата, кандидатите следва също така да демонстрират добро разбиране и преценка относно споделянето на лични данни, спазване на конфиденциалност и неразпространение на сведения и данни за детето, да познават и стриктно да спазват разпоредбата на чл. 11а от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.).

РАМКА ЗА ОЦЕНКА НА ЛИЧНИТЕ КАЧЕСТВА НА КАНДИДАТИТЕ

2.1 Физическа безопасност и подходящ подход към възпитание

Насоки	Помощни въпроси
Да се проучи предходния опит на кандидата с деца и неговите възгледи за родителството, отглеждането и възпитанието.	- Разкажете ми за опита Ви с деца? Как се промени живота Ви като станяхте родител? - Кое беше предизвикателно за Вас при отглеждането им? В кой период Ви беше най-трудно? Кое Ви помогна да се справите? - Според Вас, какво трябва да може да даде един родител на детето си? - Какво е важно за Вас при възпитанието на дете – кои са правилата и границите, които родителят трябва твърдо до отстоява и тези, с които може да направи компромис? По какъв начин ги въвежда?
Да се проучи нивото на чувствителност и готовност на кандидата да осигури физическата безопасност на децата.	- Как се промени обстановката у Вас, когато детето Ви проходи? - Къде обикновено играеше детето Ви? - Налагало ли Ви се е да го оставяте само? Как се справихте в тези ситуации? - Кога детето Ви започна да се придвижва самостоятелно до/от училище (магазина, дома на роднина или приятел)? - Какво бихте направили, ако детето Ви настоява да направи нещо, което е потенциално опасно за него? - Смятате ли, че родителите са в състояние да осигурят абсолютна безопасност на децата си?
Да се проучи родителския подход и методите на	- Как бихте описали Вашите родители - строги, грижовни, справедливи и т.н.? Можете ли да дадете

възпитание. Важно е да се прецени дали по този начин развиват автономност и умения за самоконтрол в детето или стилът им е по-скоро авторитарен, рестриктивен или неглижиращ.

примери?

- Спомняте ли си нещо, което Ви смущаваше в поведението на родителите Ви? Как се справяхте с тези чувства?
- Кои техни качества бихте искали да заимствате в собствения си родителски модел? А кои бихте избегнали?
- Според Вас какви задължения трябва да има детето в дома?
- Как постъпвате, когато искате детето Ви да направи нещо? – например, ако детето не иска да си оправи стаята или да си прибере играчките, ако е излязло без разрешение или закъснява, ако е получило ниска оценка, излъгало е, нагрубило е член на семейството или упорства за нещо? Какви ограничения или наказания използвате при нарушаване на правилата?

2.2. Емоционална подкрепа и стимулиране на личностното развитие

Насоки	Помощни въпроси
Да се проучи динамиката на живот и взаимоотношения в семейството, с фокус върху семейните ритуали, традиции и правила, разпределение на домашни задължения, преодоляване на трудности и противоречия.	- Какво е най-хубавото във Вашето семейство? Разкажете как протича един типичен ден от ежедневието Ви? Какво членовете на семейството правите заедно и поотделно? - Какви са Вашите семейни ритуали? - например вечерни събирания, съвместно готвене, игри и др.? - Как поддържате връзка помежду си в периодите, когато не сте заедно? - Как взимате решения в семейството? - Как разпределяте задълженията в семейството? - За какво най-често имате противоречия? Как ги решавате?
Да се проучи нивото на споделяне и емоционална подкрепа в семейството, с оглед идентифициране способността на кандидата да подпомогне адаптацията и чувството на сигурност и принадлежност на детето.	- Кога и за какво най-често си говорите в семейството? Кои са нещата, за които избягвате да говорите? Защо? - С кого най-често Вие и децата Ви споделяте за проблемите си? - Как разбирате, че нещо не е наред с детето Ви? - Как реагирате, когато забележите, че детето Ви е угрижено или притеснено? - Случвало ли се е детето Ви да има трудности в училище или в отношенията с връстници? Какво направихте? - Спомняте ли си ситуация, в която детето Ви е проявило

	силни емоции (гняв, страх, разочарование)? Какво направихте? - Спомняте ли си ситуация, при която поведението на Вашето или друго дете е било неконтролируемо? Как реагирахте? Какво по-различно бихте направили, ако попаднете в същата ситуация сега?
Да се проучи готовността на кандидата да стимулира познавателното и социалното развитие на детето, в т.ч. да насърчава интересите и развитието на силните му страни.	- Според Вас, какъв интервал от време е разумно едно дете да прекарва в игри и срещи с приятели? - Доколко е важен училищния успех за Вас? - Как подпомагате децата си в ученето (например помощ при четене, решаване на задачи, изготвяне на проекти)? - В какви извънкласни занимания участват децата Ви? Защо избрахте точно тези занимания? - Бихте ли подкрепили детето си в занимание, което не Ви е познато или неодобрявате? - Какви други начини използвате, за да подпомогнете развитието на умения на децата Ви (например образователни игри и приложения, творчески занимания с ръце)? - Какво е според Вас влиянието на съвременните технологии и социалните медии върху децата и как родителите могат да помогнат на детето да се ориентира в тях?
Да се проучи разбирането на кандидата за подкрепа за формиране на идентичност на детето, неговата социалната презентация, самоувереност, самочувствие и самооценка.	- Какво мислите, че е важно за едно дете, за да може да си отговори на въпроса „Кой съм аз?“ - Как виждате ролята на родителите в развитието в детето чувство на самочувствие и самоувереност? - Според Вас как родителите могат да подготвят децата за предизвикателствата и трудностите в живота? - Как бихте говорили с детето за семейната му история? - Как бихте подкрепили детето в преходни ситуации (навлизане в пубертетна възраст, промяна на средата, преход в образованието, отделяне от семейството и др.) - Какво мислите, че е важно за децата в тийнейджърска възраст? Как родителите могат да им вдъхнат увереност? Как могат да ги предпазят от вредни влияния и рисковото поведение?

2.3. Емоционална устойчивост и справяне с кризи

Насоки	Помощни въпроси
Да се проучи историята на лични кризи и способността за справяне със стрес.	- Случвало ли Ви се е на Вас или на член от семейството Ви да попаднете в трудна кризисна ситуация – например да претърпите тежка загуба, сериозен здравословен проблем или финансово затруднение? Какво Ви помогна да се справите със стреса? - Налагало ли Ви се е неочаквано и рязко да промените обичайния си начин на живот? - Как се справяте с разочарованията и неуспехите? Как реагирате на критика? - Какви са първоначалните Ви реакции, когато сте много ядосан, притеснен или изплашен? - Случвало ли Ви се е да губите самоконтрол? - Какво Ви помага да се разтоварите от напрежението в ежедневието? - Смятате ли за необходимо при тежки кризи да потърсите консултация с психолог?
Да се проучи разбирането на кандидатите за спецификата в грижата за приемно дете и трудностите при отглеждането му - изграждане на близка връзка и привързаност с тях, различията в начина по който те реагират на обикновени стимули и правила във възпитанието спрямо децата, израстващи в здравословна среда и готовността да търсят външна подкрепа.	- Случвало ли Ви се е да се грижите за детето на някой друг за известно време? Как се чувствахте, как се справихте? - Според Вас има ли нещо различно в това да отглеждате и възпитавате собствените си деца и да поемете грижата и възпитанието за чуждо дете? - Според Вас, по какъв начин отглеждането на приемно дете ще се различава от досегашния Ви опит? - Как според Вас негативните преживявания в миналото на детето се отразяват на неговото емоционално и поведенческо развитие? - Как планирате да приобщите приемното дете към семейството Ви? - Какво бихте си помислили, ако въпреки усилията Ви, детето не проявява привързаност и доверие към Вас? - Как бихте постъпили, ако детето проявява проблемно поведение (например е враждебно настроено, не следва установените правила, често плаче, проявява агресия и пр.)? - Кои са ситуациите, при които бихте се обърнали за подкрепа към специалист (психолог, терапевт)?

- *Кои са ситуацияите, при които бихте се отказали да отглеждате настанено при Вас дете?*

2.4. Социална включеност и подкрепяща среда

Насоки	Помощни въпроси
Да се проучи социалната интегрираност на семейството, с оглед осигуряване на стабилна и подкрепяща среда за детето.	- <i>Какви са Вашите хобита и интереси?</i> - <i>Как предпочитате да прекарвате свободното си време – вкъщи, извън дома, сам, със семейството, с близки и приятели?</i> - <i>Колко често се срещате с приятели и роднини?</i> - <i>Обичате ли гости? Кога за последно сте имали/ходили на гости?</i> - <i>Често ли идват деца в дома Ви?</i> - <i>Посещавате ли обществени събития – театри, изложби, кина и пр.?</i> - <i>Има ли дейности, които харесвате, но не можете да си позволите често?</i> - <i>Според Вас, по какъв начин приемната грижа ще се отрази на социалния Ви живот?</i>
Да се проучат наличните ресурсите и мрежата за подкрепа (физическа и емоционална) на кандидата.	- <i>Кои са хората, с които поддържате близки отношения – роднини, приятели, колеги, съседи?</i> - <i>Колко далече живеят близките Ви хора?</i> - <i>Кои са най-приближените Ви и доверени хора, на които споделяте и разчитате за емоционална подкрепа?</i> - <i>Ако се налага да пътувате или да отсъствате от дома си, на кого разчитате да се грижи за жилището, за цветя, домашни любимци?</i> - <i>Ако се случи нещо притеснително в семейството Ви или на Вас лично, към кого ще се обърнете за помощ?</i>

2.5. Приемственост и толерантност към различията

Насоки	Помощни въпроси
Проучват се ценностите в семейството – религия и културни обичаи, с фокус върху наличието на индикатори за риск от включване в религиозни	- <i>Кои са любимите ви празници?</i> - <i>Кои са религиозните празници, които отбелязвате?</i> - <i>Лично Вие определяте ли се като религиозен и какво значи това за Вас?</i> - <i>Коя религия изповядвате?</i> - <i>Вярвате ли в съдбата? Търсили ли сте начини да Ви</i>

секти и окултни практики, които могат да поставят детето в риск за живота и психичното му здраве.	бъде предсказана, например чрез астрология или ясновидство? - Има ли семейството Ви някакви особености в храненето и начина на живот? От къде произтичат? - Как бихте постъпили, ако приемното дете, което отглеждате, не иска да участва в семейните Ви чествания и ритуали?
Проучва се наличието на предразсъдъци и дискриминационни нагласи и как кандидатите биха демонстрирали гъвкав, приобщаващ подход и толерантно отношение към децата с различен етнически и културен произход.	- Запознат ли сте с други религии или културни обичаи? - Общували ли сте с хора с различен от Вашия културен или етнически произход? С какво мислите, че те се различават от Вас и как възприемате това? - Какво бихте направили, ако културата или интересите на детето, което отглеждате, се различават от Вашите? - Считате ли за важно то да остане свързано със своите културни ценности – традиционна кухня, облекло, обичаи и начин на живот? - Как бихте подкрепили приемното дете да поддържа добра самооценка по отношение на своя произход?

2.6. Нагласа за сътрудничество, обучение и развитие

Насоки	Помощни въпроси
Да се проучи дали кандидатът има готовност да търси и приема различни форми на професионална помощ, когато е нужно.	- В какви ситуации смятате, че бихте потърсили подкрепа? - Склонен ли сте да търсите подкрепа в случай на затруднение? - Кои са нещата, които биха Ви отказали да потърсите подкрепа и помощ по отношение на грижата за детето – например какво ще си помислят за Вас, ако за всичко им звъните, дали няма да започнете да им досаждате и пр.?
Да се проучи нагласата за сътрудничество с професионалисти (социални работници, психолози), както и за осигуряване на прозрачност по отношение на значими за детето въпроси.	- Как си представяте сътрудничеството със социалния работник, с ОЕПГ или с други специалисти? - Имате ли притеснения, че социални работници ще посещават дома Ви? - Как се чувствате по отношение на това да споделяте всичко важно, свързано с детето на социалния работник или друг специалист? Има ли нещо, което би Ви притеснило или попречило? - Какво според Вас би било най-голямото предизвикателство при взаимодействието с тези

	институции? - Наясно ли сте, че ще имате задължение да съдействате безусловно на институциите?
Да се проучи отношението на кандидатите към биологичните родители, кандидат осиновители и други значими възрастни на детето, както и готовността им за сътрудничество с тях.	- Какво мислите за родителите, които са лишени от родителска грижа? - Задавали ли сте си въпроса защо тези хора са постъпили така, какво им се е случило? - Каква мислите, че трябва да е реакцията на обществото към тях? - Чувствате ли се подготвени да общувате с роднините и близките на приемното дете? - Как си представяте контактите Ви с тях? - Как виждате Вашата роля в процеса на общуване между детето и неговите биологични родители, близкия роднински кръг или други значими за детето възрастни? - Какво мислите, че ще бъде тяхното влияние върху детето? - Как бихте подготвили детето за предстоящо осиновяване?
Проучва се готовността и нагласата на кандидата към участие в обучителни програми, групи за самопомощ и други.	- Какви са очакванията Ви за обучението през което предстои да преминете? С какво би Ви било най-полезно? - Бихте ли имали интерес да участвате в допълнителни обучения и след евентуалното Ви одобрение като приемно семейство? - Считате ли, че ще Ви е от полза да усвоите специфични умения и подходи за отглеждане на деца от особено уязвими групи – деца с увреждания, жертва на насилие и трафик, деца в кризисна ситуация, деца бежанци и пр.? - По какъв друг начин бихте повишили знанията и уменията си по отношение специфичните нужди и характеристики на конкретно дете, настанено в семейството Ви (специализирана литература, информация в интернет, консултация със специалист, участие в специализиран тренинг, групи за самопомощ)?

Важно пояснение: При прилагане на рамката за оценка на личните качества на кандидатите, оценяващият следва да съобрази въпросите с индивидуалната ситуация и специфичните особености на семейството, както и профила на детето, за което кандидатстват.

Предвид, че част от въпросите са насочени към опита на кандидатите със собствени деца, следва в случаите, когато кандидатите нямат такъв, оценяващият да насочи въпросите към дете на негов близък или познат, с което има доверителни отношения или да ги преформулира като хипотетична ситуация при отглеждане на приемно дете.

Допълнителни насоки:

Ако кандидатите са заявили желание да помогнат на конкретно дете, е важно да се проучат обстоятелствата около познанството и връзката им с него, както и мотивите им да се ангажират с отглеждането му.

Примерни въпроси:

- *Как се запознахте с това дете? От колко време го познавате? Колко често сте се срещали? При какви обстоятелства?*
- *Как стигнахте до идеята да поемете грижата за това дете?*
- *С кого сте споделяли тази Ваша идея?*
- *Защо мислите, че можете да помогнете точно на това дете?*
- *Ако се окаже, че не може да поемете грижата за това дете по различни причини, бихте ли решили да помогнете на друго дете? Защо бихте (или не бихте) помогнали?*

Ако кандидатите имат собствени деца, оценяващият следва да проучи и техните нагласи към приемната грижа и по-конкретно към ангажирането на тяхното семейство с приемна грижа, с оглед преценка как приемното дете ще бъде повлияно от тях. Изследват се техните представи по отношение на приемното дете – какво ще бъде, колко голямо, какъв пол, етнос и други важни за тях аспекти. Нормално е децата да се чувстват заплашени от появата на друго дете в семейството, особено ако до момента са единствено дете вкъщи. Необходимо е да се вземат предвид различния социален опит на децата, стратегиите, които използват да спечелят внимание, одобрение и постигането целите си.

Примерни въпроси:

- *Какво ти казаха родителите ти за приемната грижа; какво разбра от това?*
- *Как се почувства тогава? Сега как се чувстваш сега като говорим за приемната грижа?*
- *Кое ти харесва в идеята да приемете дете в семейството си?*
- *Какво мислят съучениците/приятелите ти за това?*
- *Кое те притеснява? Защо? Споделял ли си го с родителите си?*
- *С какво мислиш, че приемането на друго дете в семейството ще промени живота ти? Защо?*

- *Ако имате проблем с приемното дете, какво ще направиш? Как ще се справиш с тази ситуация - например детето ти казва обидни думи, пипа вещите ти без разрешение, опитва се да те дразни и др.?*

КРИТЕРИЙ 3: Разбирането на същността и ролята на приемната грижа и мотивацията на кандидатите за предоставяне на услугата

За да бъде ефективна, приемната грижа изисква от кандидатите да имат не само подходящи качества, знания и способности, но и дълбока мотивация да се ангажират с детето в процеса на неговото възстановяване от травмата и разделите в неговия живот.

За да бъде мотивацията устойчива, кандидатите следва да осъзнават същността и ролята на приемната грижа, да са наясно с динамиката на процеса, включително възможността за реинтеграция на детето в биологичното му семейство или осиновяване. Това изисква от приемните родители да бъдат гъвкави и да могат да поддържат баланс между предоставянето на грижа и уважението към решенията на социалните служби и съда, които определят бъдещето на детето. От изключителна важност е разбирането на кандидатите за приемни семейства относно временния характер на приемната грижа и готовността им да сътрудничат и подготвят децата при промяна на мярката за закрила за дългосрочна грижа.

Подготовката и мотивацията на кандидатите следва да бъдат оценявани по различни критерии, включително тяхната готовност да се справят с емоционално сложни ситуации, да демонстрират устойчивост и ангажираност, както и да се адаптират към променящите се обстоятелства.

В този смисъл, мотивацията на кандидатите за приемна грижа е не само ключов елемент при тяхната оценка, но и важен показател за това доколко те ще бъдат способни да отговорят на нуждите на децата. Ефективните приемни родители се отличават с ясно осъзнаване на целите на приемната грижа, готовност за справяне с трудности и дългосрочен ангажимент към благополучието на детето.

Създаването на ясни критерии за разбиране на същността на приемната грижа, съчетани с нормативната уредба и добрите практики, е от ключово значение за подбора и оценката на кандидатите за приемни семейства. Това гарантира, че кандидатите са добре подготвени и мотивирани да предоставят качествена грижа на деца в нужда.

В хода на целия процес – от информационната среща до края на проучването – оценяващите специалисти използват различни инструменти за оценка на готовността и мотивацията на кандидатите, в т.ч. въпросници, събеседвания, наблюдение и др.

3.1. Въпросник за оценка на мотивацията и нагласите на кандидатите за приемно семейство

Предназначение:

Предложеният в настоящата методика *Въпросник за оценка на мотивацията и нагласите на кандидатите за приемно семейство (Приложение 1)* представлява полуструктуриран инструмент за изследване, съдържащ общо 18 въпроса. Въпросникът има за цел да подпомогне оценяващият да добие първоначална представа относно водещите подбуди на кандидатите за решението им да станат приемно семейство, да проучи нивото и насочеността на тяхната мотивация, доколко същите осъзнават значението и ролята на приемната грижа, както и степента на реалистичност на очакванията им.

Успоредно, въпросникът е важен инструмент за саморефлексия на кандидатите, провокиращ размисъл по отношение на действителната им готовност да поемат и да се справят с отговорностите и предизвикателствата, свързани с приемната грижа.

Възможно е на този етап кандидатите да проявят неувереност, колебливост и дори да вземат решение – временно или трайно, да не продължат с процедурата по проучването и утвърждаването им за приемно семейство. Важно е оценяващият да им окаже подкрепа, като валидира и нормализира чувствата и преживяванията им, както и да ги увери, че процесът може да бъде възобновен във всеки следващ момент, когато почувстват нужната готовност.

Указания за прилагане:

Въпросникът се предоставя за попълване на всеки от кандидатите за приемно семейство по време на информационната среща, като същите се инструктират да отговорят по начин, който в най-висока степен отразява техните чувства и мисли.

Времето за попълване на въпросника е неограничено, но при забавяне в отговорите следва оценяващият да проучи възможните причини за това – неразбиране на въпроса, колебание в отговора, трудности поради недостатъчно добро владение на български език и писмена грамотност и др.

Въпросникът се попълва в присъствието на оценяващия, като не се допуска кандидатите да съгласуват отговорите помежду си.

Интерпретация на отговорите:

Първият въпрос съдържа набор от 20 елемента, представляващи формулировка на възможни различни мотиви. От кандидатите се изисква да посочат тези от тях (без ограничение), които в най-висока степен се доближават до личните им подбуди в решението да станат приемно семейство.

Представен в този вид, въпросът цели да преодолее стереотипността и нивото на социална желателност на отговорите, както и да създаде условия за по-обхватно

разкриване и в пълнота на различните елементи от мотивацията на кандидатите, предвид, че рядко същата е обусловена от една единствена подбуда.

Посочените отговори дават възможност за извличане на два типа информация:

1. **Идентифициране на мотивация, която е потенциално в противоречие с принципите на приемната грижа и интересите на детето** – справяне със самота, с проблеми във фертилността, тежка загуба и др. (отговори 1, 2, 3 и 4), изискваща по-задълбочено проучване и анализ в процеса на последващото проучване на кандидатите.
2. **Определяне насочеността на мотивацията** – елементите (възможните мотиви) са представени в трифакторна структура, обособяващи 3 групи мотивация:
 - Ориентирана към себе си - преобладаващи отговори от 1 до 7 – в основата на мотивацията е удовлетворяване на потребностите на самия кандидат;
 - Ориентирана към семейството - преобладаващи отговори от 8 до 14 – мотивацията е приоритетно свързана със съществуващите отношения в семейството;
 - Ориентирана към детето - преобладаващи отговори от 15 до 20 – стремеж за осигуряване на нуждите на дете в трудно положение.

Мотивацията трябва да се разбира в цялостната ситуация на кандидата, като се определи дали освен личната мотивация, желанието за ангажиране с приемна грижа е продиктувано от вътрешна потребност на кандидата да сподели ресурси, време, грижа, приемане, да даде шанс на дете в трудна житейска ситуация или да направи нещо, което се приема като ценност.

Въпроси от 2 до 18 целят да разкрият разбирането на кандидатите за същността и ролята на приемната грижа, като утвърдителните отговори сочат за добро ниво на осъзнатост на решението им, а отрицателните представляват области, които следва да бъдат подложени от оценяващия на последващо и по-задълбочено изследване.

Важно пояснение: При определяне общата оценка на мотивацията се вземат предвид както резултатите от въпросника, така и наблюденията и друга получена в хода на срещата с кандидатите информация.

3.2. Последващо проучване и оценка на мотивацията

Въпросникът за оценка на мотивацията на кандидатите за приемно семейство не следва да бъде единствен инструмент за изследване и резултатите от него възприемани като абсолютна и устойчива величина, а по-скоро като първоизточник на базова информация относно разбирането и подбудите на кандидатите да вземат решението да станат приемно семейство.

Информацията, която ще им бъде предоставена по време на информационната среща, цели да ги подкрепи в разбирането им по отношение на същността на приемната грижа, което е много вероятно да окаже влияние върху техните очаквания и нагласи. По тази причина, от изключителна важност е в последващите срещи с тях, оценяващият да премине към по-задълбочено проучване на тяхната мотивация и готовност за приемна грижа.

ПОМОЩНИ ВЪПРОСИ ЗА ПОСЛЕДВАЩА ОЦЕНКА НА МОТИВАЦИЯТА

1.Как достигнахте до решението да кандидатствате за приемно семейство?	2.Кой от Вас първи предложи на другия да станете приемно семейство?
3.Каква беше реакцията на съпруга/партньора Ви като споделихте с него идеята?	4.Имаше ли обстоятелства, които Ви разколебаваха или притесняваха, при вземането на решение?
5.Колко време Ви отне целия процес на взимане на решение?	6.Какво надделя при взимането на решението?
7.Какви са притесненията, които все още изпитвате?	8.Как очаквате да се промени животът Ви като приемен родител – в личен, семеен и финансов план?
9.От какво ще се наложи да се откажете?	10.Чувствате ли се подготвени да поемете отговорностите и предизвикателствата, свързани с отглеждането и възпитанието на приемно дете?
11.Чувствате ли се готови да отделите необходимото време и внимание за отглеждане на дете?	12.Имате ли необходимите ресурси, за да осигурите пълноценна среда за отглеждане на детето?
13.Кои са силните Ви страни, които ще Ви помогнат да се справите с отглеждането на приемно дете?	14.Какви очаквате да са най-големите предизвикателства като приемно семейство?
15.Чувствате ли се готови да се справите със здравословни и/или специални нужди, които детето може да има?	16.Можете ли да се справите с „необичайното“ поведение, което това дете може да прояви?

17.Бихте ли потърсили професионална подкрепа, при необходимост?	18.Чувствате ли, че имате достатъчно стабилност в живота?
19.Намирате ли отношенията с Вашият съпруг/партньор за стабилни?	20.Споделяли ли сте решението да станете приемно семейство с други хора, включително разширено семейство и приятели?
21.Как според Вас приемната грижа ще се отрази на взаимоотношенията Ви в семейството?	22.Как си представяте детето, което ще приемете в дома си?
23.Как си представяте отношенията Ви с приемното дете?	24.Какво би се променило, ако то не оправдае очакванията Ви?
25.Какви са според Вас предимствата и недостатъците на приемната грижа?	26.Разполагате ли с нужната информация относно условията за предоставяне на приемна грижа?
27.Правили ли сте постъпки да научите повече за приемната грижа – чрез четене на специализирана литература или други материали, участие в тематични семинари, групи за подкрепа и др.?	28.Какво още бихте искали да научите за приемната грижа?

КРИТЕРИЙ 4: Изразеното от кандидатите за приемно семейство желание относно характеристиките на детето, за което биха искали да полагат грижа

Оценяващите проучват изразеното от кандидатите за приемно семейство желание относно **характеристиките на детето**, за което биха искали да полагат грижа. При проучването се изследват причините, поради които кандидатите са се насочили към конкретните характеристики на детето и изразените предпочитания към възраст, пол, етнически произход, религиозна принадлежност и други.

Със социалния доклад от оценката на кандидатите, оценяващите предлагат на Комисията по приемна грижа дали кандидатите да бъдат одобрени или да получат отказ като се посочва: **вида на приемната грижа** – спешна, краткосрочна, дългосрочна и заместваща грижа; профила на детето – възраст, пол, етнос, наличие на увреждане и други характеристики. Предложението е в съответствие с оценката на кандидатите и готовността успешно да полагат грижи за дете, съобразно предложения профил и характеристики.

4.1. Характеристики на детето

При определянето на характеристиките на детето, за което кандидатите за приемно семейство са подходящи да полагат грижи, се проучват, анализират и оценяват следните обстоятелства:

- Опитът на кандидатите с деца;
- Представата на кандидатите за родителство;
- Очакванията и нагласите на собствените деца на кандидатите към приемната грижа;
- Разбирането на кандидатите за същността и ролята на приемното семейство;
- Познанство между кандидатите за приемно семейство и конкретно дете;
- Разбиране за специалните нужди на дете, което е претърпяло раздяла със семейството си;
- Нагласи към биологичните родители на детето, ако има такива;
- Други обстоятелства:
 - нагласата и разбирането на членовете на разширения семеен кръг към намерението на кандидата/кандидатите да станат приемно семейство и относно заявените характеристики на дете;
 - нереалистични очаквания за децата, настанявани в приемна грижа;
 - страхове и притеснения, липса на ресурси относно полагането на грижи за дете/деца с други/различни характеристики от заявените;
 - наличието на подходящи материални условия и развита мрежа от здравни, образователни и социални услуги, в подкрепа на грижата, съобразно характеристиките и потребностите на конкретното дете/деца;
 - наличието или липсата на подходящо образование и опит и как това ще се отрази върху грижата и възпитанието на настаненото дете/деца;
 - съответствие между уменията на кандидатите и заявеният от тях профил и характеристики на дете, за което искат да полагат грижи;
 - възможност на кандидатите за приемно семейство да полагат грижи за братя и сестри, които се настаняват заедно в едно приемно семейство, освен ако това противоречи на техните интереси или в регистъра няма утвърдено приемно семейство, което да е подходящо за настаняване на децата.

4.2. Видове настанявания и техните особености

Видът на настаняването се определя в зависимост от потребностите на детето, целта на неговото настаняване и заложените в плана за действие по чл. 16а от Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗДет.) краткосрочни и дългосрочни цели.

РАМКА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ СПОРЕД ВИДА НАСТАНЯВАНЕ

Вид настаняване	Характеристики
Спешно настаняване	Детето трябва да бъде прието в рамките на няколко часа, възможно е да е в шок. Изисква се подготвеност на приемното семейство за бързо даване на съгласие и приемане на детето. Детето трябва да бъде подготвено за много кратко време и по подходящ начин къде отива, с кого ще живее. Възможно е детето да няма собствени принадлежности при пристигането в дома на приемния родител. Спешно настаняване с цел запазване на живота и здравето се предприема за деца: изпаднали в бедствена ситуация; за които е предприета мярка "полицейска закрила" след изтичането и; които са жертви на насилие и трафик; до 3-годишна възраст, включително новородени; чиито родители са приети за лечение в болница и няма роднини или близки, при които детето да се отглежда временно до възстановяването им. Краят на настаняването е според ситуацията със семейството му и нуждите на самото дете.
Краткосрочно настаняване	Може да бъде планирано или спешно. Целта е детето да живее в приемно семейство, докато отдел „Закрила на детето“ вземе трайно решение за него. През това време обикновено се изследва родителският капацитет на семейството му. Изход – реинтеграция, осиновяване или дългосрочна приемна грижа.
Дългосрочно настаняване	Над 1 година, обикновено е планирано. Дългосрочно настаняване се предприема за деца: чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени; чиито родители без основателна причина трайно не полагат грижи за тях; чиито родители се намират в трайна невъзможност да ги отглеждат; чието връщане в биологичното семейство е невъзможно; чието осиновяване е невъзможно. Срокът на дългосрочното настаняване в приемно семейство не може да бъде по-дълъг от две години, като задължително се преразглежда на всеки 6 месеца, както и при необходимост или при промяна на обстоятелствата. Срокът може да бъде удължаван по изключение само ако за децата няма възможност да бъдат реинтегрирани в биологичното семейство, настанени в семейство на роднини или близки или осиновени.

**Заместваща
грижа**

Временно настаняване с цел лицата, които в момента се грижат за детето (биологични родители, настойници и попечители, семейства на роднини или близки, както и приемни семейства) да покрият собствени или други потребности.

Заместваща грижа може да се предоставя само от утвърдено приемно семейство и при условие, че в заповедта за вписването изрично е посочено, че семейството може да предоставя и заместваща грижа.

Виж. т. „Заместваща грижа“. в Методиката.

Важно обстоятелство: Когато в процеса на оценяване социалният работник установи, че кандидатите за приемно семейство имат биологични/осиновени деца, които са настанени извън семейството, докладът от оценката задължително завършва с предложение за отхвърляне на кандидатурата им.

В процеса на оценяване и обучение социалните работници преценяват възможностите на кандидатите да полагат грижи за дете/деца с конкретни характеристики и специфични потребности, като формулират аргументирано предложение/препоръка за конкретен профил на кандидатите.

КРИТЕРИЙ 5: Съответствие на профила на кандидатите за приемно семейство с изведените потребности в резултат на анализа по чл. 5а, ал. 3, т. 1 от Наредбата;

За да се осигури съответствие на профила на кандидатите за приемно семейство с изведените потребности в резултат на анализа по чл. 5а, ал. 3, т. 1 от Наредбата, е важно съобразяването със следните стъпки:

- Предложението на социалните работници за утвърждаване на приемно семейство с конкретен профил на дете следва да бъде съобразено с потребностите от предоставянето на приемна грижа за деца в областта. Предлагането за разглеждане на кандидатите за приемно семейство с конкретен профил следва да бъде в съответствие с оценените потребности в общността от приемни семейства с определен профил, съответно съобразно резултатите от анализа на потребностите от приемни семейства на общинско и областно ниво, въз основа на които се планира необходимия брой приемни семейства, както и техния профил;

- Комисиите по приемна грижа (КПГ), съвместно с дирекции „Социално подпомагане“ и общините на територията на областта, следва да извършват ежегодно проучване и анализ на потребностите от приемни семейства на общинско и областно ниво, въз основа на които да планират необходимия брой приемни семейства, както и техния профил;
- КПГ следва да утвърждава кандидати за приемни семейства съобразно изведените от анализа потребности за развитие на приемната грижа в региона;
- При разглеждането на годишните доклади за оценка на утвърдените приемни семейства, социалните работници и КПГ следва да съобразяват необходимостта от промяна на профила им с оглед отговор на профила и потребностите на децата, оценени като подходящи за приемна грижа.

Важно пояснение: Планирането на приемната грижа е много специфично и от него зависи управлението и предоставянето на приемна грижа на областно и местно ниво. Набирането на приемни семейства, които не отговарят на профилите на децата е нецелесъобразно изразходване на ресурси за набиране, оценка и обучение. Това важи и за утвърдени приемни семейства с конкретен профил, който е несъвместим с профила на оценените деца за приемна грижа в областта.

КРИТЕРИЙ 6: Възможностите на кандидатите за приемно семейство да осигуряват грижа съобразно потребностите на целевата група деца

Освен базовите умения и личностни качества, възможността на кандидатите да осигурят съобразена със специфичните потребности на децата грижа е от ключово значение за успеха и стабилността на настаняването.

Децата, които са обект на системата на закрила, имат своите специфични нужди. Тези деца се отличават значително по възраст, здравословно състояние, личностни характеристики и минал опит. Това често се явява сериозно предизвикателство пред приемните семейства, които трябва да бъдат достатъчно гъвкави и адаптивни, за да посрещнат адекватно техните разнообразни и постоянно променящи се нужди. Ето защо от ключово значение е кандидатите да демонстрират добро разбиране относно особеностите на конкретната група деца, за която са заявили желание да полагат грижи, както и готовност да адаптират подхода си на отглеждане и възпитание съобразно техните специфични потребности и индивидуални нужди.

РАМКА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ СПОРЕД ОСОБЕНОСТИТЕ НА ЦЕЛЕВАТА ГРУПА

ЦЕЛЕВА ГРУПА	ОСОБЕНОСТИ
Деца на ниска възраст от 0 до 3 год.	- Изисква повишено внимание по отношение на здравословното състояние и развитието на детето, особено при липса на информация за фамилната анамнеза и протичането на бременността, както и при наличие на данни за зависимост на майката към вещества; - Изисква детето да бъде прието в приемното семейство в рамките на 1-2 дни; - Изисква обезопасяване на дома и снабдяването му с необходимото за отглеждане на детето оборудване; - Изисква наблюдение на детето от педиатър; - Изисква възможност за осигуряване на интензивна грижа и надзор.
Деца в юношеска възраст	- Изисква познания за влиянието на факторите на непосредствена среда и травматичните преживявания от по-ранни етапи върху развитието и поведението на детето в юношеството; - Изисква умения за справяне с предизвикателно и рисково поведение, както и с кризисни ситуации; - Изисква умения за изграждане на положителна самооценка и идентичност, насочване към подходящи форми на ангажираност и подкрепа на интересите, осигуряване на условия за поддържане на изградени в миналото значими връзки и отношения; - Изисква грижи, съобразени със спецификите на възрастта и насочени към подготовка за независим живот.
Деца, жертва на насилие или трафик	- Изисква разбиране за проявяваните вследствие на преживяното емоции – вина, страх, обърканост, депресия, тревожност и др.; - Изисква умения за разпознаване и правилно реагиране на характерни за целевата група поведения – необщителност, негативизъм, агресия и автоагресия и др.; - Изисква терапевтичен подход на грижа, спомагащ за преработване на травмата от преживяното насилие, възстановяване на чувството за сигурност и доверието към възрастните.
Деца с увреждания	- Изисква приспособяване на дома и подготовка на приемния родител за особеностите на детето; - Изисква познания за проявленията на конкретното заболяване

	или увреждане; - Изисква умения на приемния родител да комуникира с детето, да разпознава неговите нужди, да стимулира неговата самооценка, развитие и социализация; - Изисква взаимодействие с други организации и институции за ползване на медицински, рехабилитационни и социални услуги; - Изисква устойчива подкрепяща среда на приемното семейство и заместваща грижа.
Деца с проблемно поведение	- Изисква разбиране за поведението в контекста на травмата и специфичните особености на различните групи деца, настанявани в приемни семейства; - Изисква умения за разпознаване на предупредителните знаци, предхождащи проявата на предизвикателно поведение и умения за неговото предотвратяване или деескалация на ранен етап; - Изисква умения за идентифициране и анализиране на обстоятелства и ситуации, провокиращи проявата на определени поведенчески модели; - Изисква позитивни възпитателни подходи и моделиране на адаптивни стратегии за справяне с трудни емоции; - Изисква разбиране за необходимостта от професионална подкрепа за преодоляване на проблемното поведение.
Деца след полицейска закрила	- Изисква медицински преглед и евентуално лечение поради високата вероятност детето да е в лошо физическо и здравословно състояние (недохранено и обезводнено, със занемарена лична хигиена и пр.) вследствие условията, в които до момента е живяло; - Изисква интензивна емоционална подкрепа за преодоляване на стреса от преживяното и адаптация към условията в дома; - Изисква повишено внимание по отношение реалните и потенциални рискове за сигурността на детето, в т.ч. възможността за опит за бягство от приемния дом; - Изисква толеранс към изградените навици на детето и подкрепа за неговото физическо и емоционално развитие чрез постоянство на грижата.
Братя и сестри	- Изисква познаване на историята на децата, техните индивидуални и вътрешносемейни особености, динамиката на отношенията и връзката помежду им; - Изисква разбиране за значението на връзката между братята и сестрите за чувството им на стабилност и идентичност, както и

- ролята им в процеса на адаптация към приемното семейство;*
- Изисква работа за коригиране на изграден в биологичното семейство модел на грижа – дете, поставено в ролята на родител по отношение на негови по-малки или в по-уязвимо положение братя и сестри;*
 - Изисква стимулиране на емоционалната привързаност и подходящи модели на поведение между децата.*

Важно пояснение: Изведените по-горе особености са ориентировъчни и не изчерпват набора от специфични потребности на децата от конкретната целева група. Влиянието на травматичното минало върху развитието и поведението на децата зависи както от вида, степента и продължителността на травматичните преживявания, така и от индивидуалните характеристики на самото дете – от гледна точка на неговата възраст, степен на зрялост, ниво на психично развитие, личностни особености и др. В този смисъл, от изключителна важност при оценката на кандидата съобразно особеностите на децата от различните целеви групи, е прилагането от оценяващия на индивидуален подход, при който всички специфични за конкретния случай обстоятелства са съобразени и отчетени в контекста на цялостния процес на проучване.

КРИТЕРИЙ 7: Изразеното от кандидатите за приемно семейство желание да осигуряват заместваща грижа

7.1. Условия и готовност за полагане на заместваща грижа

При извършването на оценката на кандидатите за приемно семейство задължително се проучва желанието, условията и готовността на кандидатите да полагат заместваща грижа по реда и условията на чл. 20а и чл. 20б от Наредбата. Преди да стартира този процес кандидатите задължително се информират за същността и целите на заместващата приемна грижа и за условията и реда за нейното предоставяне.

Същност и цели на заместващата грижа и ред на предоставяне

Заместващата приемна грижа се предоставя за кратък период от време (може да се предоставя и периодично). „Заместващата грижа“ е **краткосрочна грижа**, която се предоставя за подкрепа на родители на деца с трайни увреждания, семейства на роднини или близки и приемни семейства.

Заместващата грижа се предоставя за **срок, не по-дълъг от 30 дни** в рамките на една календарна година. Заместваща грижа за деца се предоставя само в домашна среда и в специализирана среда, чрез която се осигурява дневна грижа, както и в домовете на приемни семейства. Приемни семейства полагат заместваща грижа само за деца.

Условия за осигуряване на заместващата грижа:

- заболяване на лицето, което обичайно полага грижата, без значение дали лечението ще се проведе в домашни условия или в болнично заведение, когато друг член на семейството не може да осигури адекватна грижа за лицето, за което се иска заместваща грижа;
- необходимост от краткосрочно заместване по семейни причини на лицето, което обичайно полага грижата, когато друг член на семейството не може да осигури адекватна грижа за лицето, за което се иска заместваща грижа;
- необходимост от осигуряване на лично време на лицето или семейството, което обичайно полага грижата;
- необходимост от осигуряване на лично време на приемно семейство, при което има настанено дете по реда на Закона за закрила на детето;
- участие на лицето, което обичайно полага грижата, в различни групи за подкрепа, обучения или други дейности;
- лицето, за което е заявено желание за осигуряване на заместваща грижа, не ползва социалната услуга, чрез която се осигурява исканата заместваща грижа.

Заместващата грижа може да се ползва целодневно, включително няколко поредни дни, нощна грижа, съботно – неделно, денонощно, включително няколко поредни денонощия, почасово.

7.2. Ред и условия за предоставяне на заместваща грижа

Осигуряването на заместваща грижа от приемни семейства е по реда на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗДет.), Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях (Наредбата) и Закона за социалните услуги (ЗСУ).

Заместваща грижа може да се предоставя само от утвърдено приемно семейство по чл. 31, ал. 2 от Закона за закрила на детето и при условие че в заповедта за вписването му по чл. 13 от Наредбата изрично е посочено, че може да предоставя и заместваща грижа по реда на тази наредба.

В заповедта за утвърждаване на професионалното приемно семейство се посочват броят, възрастта и особеностите на децата, за които е подходящо приемното семейство и заявената готовност на ПС да предоставя заместваща грижа и спешно настаняване.

При настаняване на дете в приемно семейство в заповедта на директора на дирекция „Социално подпомагане“ и/или в съдебното решение се определят условията за ползване на „Заместваща грижа“ съгласно ППЗЗДет.

При проучването на кандидатите за приемно семейство, социалния работник обръща внимание на готовността на кандидатите да полагат грижа за дете/деца при условията на заместваща грижа, като това включва преценка на:

- наличието на подходящо жилищно пространство за осигуряване на временна (заместваща) грижа;
- наличие на ресурси в общността, които да са подкрепа на задоволяване на потребностите на детето/децата, настанявани при условията на заместваща грижа;
- готовност и умения на кандидатите да полагат временно грижи за дете/деца с различен профил и особености от посочения от тях основен профил;
- възможности на приемното семейство за спешно настаняване на дете при условията на заместваща грижа;
- потенциал и умения на кандидатите да отговорят на потребности на деца при които са възникнали кризисни ситуации, вследствие на което са насочени към заместваща грижа;
- готовност за сътрудничество и договаряне с родители, настойници и попечители, семейства на роднини и близки, приемни семейства за предоставяне на заместваща грижа;
- готовност за сътрудничество и съгласуване на действията със социални работници, общопрактикуващи лекари и други медицински специалисти, полиция, община, доставчици на социални услуги и др.;
- наличието на подкрепяща среда и ресурси в семейството на кандидатите за осигуряване на заместваща грижа на деца;
- нагласи на членовете на разширения семеен кръг за осигуряване на грижа за деца в риск и деца със специални нужди;
- желанието на кандидатите да предоставят приемна грижа сами по реда и условията на заместваща грижа;

КРИТЕРИЙ 8: Владеене на български език писмено и говоримо

Добрата езиковата култура е белег за социалната значимост на личността и е важна предпоставка за успешното ѝ включване и ефективно функциониране във всички сфери на личния, професионалния и обществен живот.

В контекста на приемната грижа, владеенето на български език е необходимо условие и основен инструмент, посредством който кандидатите оказват възпитателно въздействие на децата, подкрепят ги в ежедневието и спомагат за тяхното цялостно личностно, емоционално, образователно и социално развитие. Умението на кандидатите да боравят с българския език писмено и говоримо им осигурява възможност за ефективно представителство и застъпничество на децата пред различни институции, както и за осъществяване на активно взаимодействие и ползотворно сътрудничество с други специалисти, ангажирани с тях.

По тази причина, оценката на езиковата грамотност на кандидатите и тяхното умение да общуват ефективно, писмено и говоримо, е задължителен елемент в процеса на проучване на готовността им да предоставят качествена приемна грижа.

Кандидатите следва да общуват свободно на български език, да притежават базови умения за писане и четене, както и способност да ги използват за създаване, разбиране, интерпретиране и критично оценяване на информация в писмен вид.

При определяне нивото на владеене на български език на кандидатите, оценяващият следи за следните **критерии**:

- Кандидатът да може да се изразява свободно и гладко, без видими затруднения;
- Кандидатът да може да участва с известна непринуденост и лекота в разговори по различни социални теми;
- Кандидатът да може да създаде ясно писмено съдържание от общ характер;
- Кандидатът да може да попълва самостоятелно документация, свързана с ползването на административни услуги.

Оценяването на нивото на владеене на български език на кандидатите, тяхната езиковата и функционална грамотност, продължава през целият период на проучване и включва неограничен набор от методи и подходи за изследване.

В процеса на проучване могат да бъдат използвани различни похвати и инструменти, целящи да оценят притежаваното от кандидатите ниво на грамотност и езикова култура в направление правоговор, речников запас, правопис, правилно прилагане на граматически норми и правилен стил на писмено изразяване.

РАМКА ЗА ОЦЕНКА НА НИВОТО НА ВЛАДЕЕНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Инструмент	Насоки
Попълване на документация	<i>Попълването на документацията, изискуема при кандидатстването и провеждането на информационна среща с кандидата е първият инструмент за оценка на грамотността, посредством който оценяващият може да добие представа относно неговата способността да борава с документи, да разбира тяхното съдържание и да ги попълва съобразно тяхното предназначение.</i>
Интервю с кандидата	<i>В процеса на проучване и непосредствена работа с кандидата, оценяващият следва да следи за неговите комуникативни и езикови умения, способността му да се изразява разбираемо, да прави логически връзки, съждения, както и способността му за критично мислене.</i>
Образование/ обучение	<i>В хода на събиране на информация относно образованието на кандидатите, освен данни за завършен клас/степен на образование, оценяващият може да зададе уточняващи въпроси, в т.ч. наличие на изпитвани трудности в обучителния процес, установени специални образователни потребности, причини за отпадане от образователната система. Полезен източник на информация са и евентуални участия на кандидата в извънкласни занимания и клубове по интереси, преминати надграждащи обучителни програми, курсове, специализации, обучения, семинари и пр.</i>
Придобити умения чрез трудова заетост	<i>Важна информация се добива и чрез проучване на уменията, които кандидатите използват (са използвали) на работното си място, с фокус върху боравене с документация, следване на писмени инструкции, работа с дигитални технологии, водене на писмена кореспонденция, изготвяне на отчети, доклади и пр.</i>
Дом и общност, свободно време, хоби и интереси	<i>Ангажиментите в ежедневието на кандидата, изискващи умения за писане и четене – например плащане на битови сметки, интернет банкиране, водене на списъци за пазаруване, съставяне на планови графици и пр.</i> <i>Нагласи и навици за четене и писане – наличие на книги и компютър в дома, интереси, свързани с писане и четене като водене на дневник, абонамент за списание, проследяване на новини и публикации в интернет.</i> <i>Участие в обществени групи и организации, клубове по интереси, посещения на театри, изложби, кина и други културни мероприятия.</i>

Задание за четене и дискусия

Предоставяне на кандидата на информационна брошура в областта на приемната грижа. Кандидатът следва да прочете самостоятелно текста, след което оценяващият провокира дискусия, свързана с него. Оценяващият отчита бързината на четене, степента на разбиране на съдържанието, способността за фактологично и синтезирано извеждане на водещата идея в текста и да разсъждава, като прави съответни умозакljučения.

Важно пояснение: При оценката на степента на владение от кандидатите на български език писмено и говоримо, е важно оценяващият да се ръководи от базисния минимум, необходим за предоставяне на приемна грижа, а не от собствените си критерии. Използваните от оценяващия показатели и инструменти за оценка следва да са съобразени с жизнения опит на кандидата, да са формулирани в рамките на неговите познания и интереси, както и съотнесени към конкретния профил на детето, за което е заявил желание да полага грижи.

КРИТЕРИЙ 9: Възрастта на кандидатите за приемно семейство

Въпреки липсата на законово регламентирана възрастова граница, отчитането при проучване на фактора „възраст“ произтича от факта, че всеки възрастов етап има своя неповторима психофизиологична структура, която служи като ориентир относно потенциалните физически и психични възможности на кандидатите и цели да ни даде ценна перспектива за това как те ще се справят с приемната грижа.

С други думи, в контекста на приемната грижа, биологичната възраст на кандидатите се разглежда единствено в смисъла на отправна точка при идентифицирането на потенциални рискове за детето и като едва един елемент в съвкупността от множество други фактори, имащи значение при определяне на способността им за предоставяне на приемна грижа.

В хода на проучването преценката е на първо време насочена към установяване доколко факторът „възраст“ оказва общо влияние върху способността на кандидата да полага пълноценни грижи за дете.

На следващ етап възрастта се разглежда паралелно в две направления: като подходяща възрастова разлика и като съответствие между психофизиологичните способности на кандидата и спецификата на детето, за което е заявил желание да полага грижи.

В този смисъл, обект на внимание са приоритетно кандидатите в периода на ранна зрялост, както и тези в напреднала възраст.

9.1. Кандидати за приемно семейство в напреднала възраст

Напредналата възраст на кандидатите за приемно семейство не означава непременно, че те не са в състояние да предоставят приемна грижа, но е фактор, изискващ оценяващият внимателно да прецени нивото на тяхната жизненоспособност, като вземе предвид както текущото им здравословно състояние, така и здравословното им състояние в перспектива, с фокус върху вероятността те да съхранят жизнените си способности в необходимия обем за отглеждане на дете за по-продължителен период от време.

На първо място оценяващият събира всякаква информация, касаеща здравния статус на кандидата, в т.ч. за наличие на хронични заболявания или увреждания, които потенциално или реално могат да го затруднят при предоставянето на приемна грижа.

Извън предоставеният от кандидата медицински документ, удостоверяващ отсъствието на болести по чл. 32, т. 8 от Закона за закрила на детето, при основателни притеснения и със съгласието на кандидата, е допустимо, оценяващият да изиска допълнителна оценка на здравословното състояние от медицинско лице, в т.ч. и по отношение на въздействието или страничните ефекти на приемани от него лекарства.

В хода на проучването оценяващият също следи за видими нарушения в общото им физическо състояние, както и наличието на двигателни, сетивни или други функционални ограничения и бариери, които биха били пречка за предоставяне на приемна грижа.

Нивото на жизненоспособност на кандидатите - подвижност, гъвкавост, жизнен тонус и енергия, са от особено значение при заявено от тяхна страна желание да полагат грижи за дете на по-ниска възраст и със специални потребности, предполагащо необходимост от интензивни физически грижи, внимание и надзор.

Независимо от заявения профил на дете от кандидатите, преценката на техните когнитивни и психосоциални способности е също важно, предвид характерното влошаване на тези функции с напредване на възрастта. Оценяващият е необходимо да съблюдава за нарушения в ориентацията и паметовите функции, възможностите за възприемане на нова информация, процесите, свързани с вземане на решение, способността за концентрация и устойчивост на вниманието, контрол върху импулсите, бързината на реакция и пр.

От перспектива на заявено от кандидата желание за отглеждане на дете в юношеска възраст, проблематични могат да се окажат различията в ценностната система между поколенията, които често са предпоставка за трудности в комуникацията и възникване на противоречия и конфликти от различен характер.

9.2. Кандидати за приемно семейство в периода на ранна зрялост

Когато кандидатът е относително млад, оценяващият следва да прецени доколко неговата психична зрялост, социална компетентност, жизнен опит, личностно развитие, вътрешни и външни ресурси ще бъдат достатъчни той да посрещне адекватно

специфичните нужди на децата в приемна грижа, особено в случаите на заявено от негова страна желание да се ангажира с отглеждането на деца претърпели тежки форми на злоупотреба, насилие и експлоатация, със специални потребности и в кризисни ситуации.

Не по-малко важно е да се направи и преценка доколко следването от кандидата на типичните за тази възраст жизнени цели (създаване на семейство и отглеждане на собствени деца, образование, професионална реализация и кариера, поддържане на социални връзки и отношения, развлечения и пр.) би се отразило на качеството на предоставяната от него приемната грижа. В този смисъл, оценяващият следва да проучи доколко младите кандидати имат реалистична представа за новите роли, ангажименти, отговорности и предизвикателства, свързани с предоставянето на приемна грижа и в каква степен са действително подготвени и склонни да реструктурират собствения си живот съобразно потребностите и интересите на детето.

Критерият „възраст“ е от значение и при кандидати на възраст близка до тази на детето, за което са заявили желание да полагат грижи. При наличие на много малка възрастова разлика е възможно кандидатите да не бъдат възприети от детето като авторитетна фигура и по този начин да не могат да изпълнят своята функционална, регулираща и предпазваща роля, която има важно значение за постигане на емоционална стабилност и формиране на значими за настоящото функциониране и бъдеща реализация на детето личностни качества.

За изготвяне на обективна оценка по критерия „възраст“, от изключителна важност е оценяващият да познава фактите и закономерностите на психическото развитие в детството, юношеството, зрелостта и старостта, възрастовите задачи и норми за развитие, типичните проблеми, свързани с възрастта, предвидимите кризи в развитието и начините за излизане от тях.

Важно пояснение: Въпреки, че при определени обстоятелства способността на кандидатите да предоставят приемна грижа може да е повлияна от тяхната възраст, възрастта като единствен и самостоятелен критерий, не може да бъде разглеждана като ограничаващ фактор и основание кандидата да бъде отхвърлен.

Много успешни приемни семейства включват както млади, така и по-възрастни родители, като опитът показва, че ключови фактори са мотивацията, физическото и психическо здраве, подкрепящата среда и готовността за обучение и развитие.

Възрастта на кандидатите е само един от многото аспекти, които се разглеждат в процеса на подбор, като целта е да се осигури най-добрият възможен баланс между нуждите на детето и възможностите на приемното семейство. Процесът е насочен към осигуряване на обективна оценка, съобразена с принципите за равнопоставеност и добросъвестност.

V. РОЛЯТА НА ОБУЧЕНИЕТО ПРИ ОЦЕНКАТА НА КАНДИДАТИТЕ

Неделима част от процеса на оценяване на кандидатите за приемно семейство е провеждането на обучение на кандидатите.

Всички кандидати за приемно семейство преминават през базово обучение, което включва най-малко 45 часа по програма, утвърдена от министъра на труда и социалната политика, председателя на Държавната агенция за закрила на детето и изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане. Базовото обучение приключва с доклад от обучителя за резултатите от обучението.

Социалният работник на кандидатите за приемно семейство следи за връзката между оценката и обучението като:

- участва (при възможност) в обучението или в отделни сесии от обучението на кандидатите за приемно семейство;
- идентифицира и анализира проблемни зони, възникнали дискусии или трудности по време на обучението и др.

Обучението се провежда в група и използва интерактивни методи за обучение на възрастни. В базовото обучение се включват и съпрузите/съжителите на кандидатите. В базовото обучение, в отделни сесии или в цялото обучение, могат да бъдат включени биологичните деца на кандидатите (съобразно възрастта и степента на развитие), както и други членове на разширеното семейство. Кандидатите (съпрузи/съжителите) за професионални приемни семейства се включват и в модулите за допълнителна квалификация. При желание и на други членове на семейството на кандидата, те могат да бъдат включени и в обучението за професионални приемни семейства.

Екипът, провел обучението, изготвя доклад и становище за резултатите от обучението за всеки кандидат за приемно семейство.

Важен фактор за намаляване на субективизма при оценяването е споделянето на оценката/доклада с екипа и/или други професионалисти. Оценката задължително се споделя и със самите кандидати за приемно семейство.

Социалният работник на кандидатите за приемно семейство изготвя доклад „Социален доклад за оценка на кандидати за приемно семейство“ от проведената оценка по образец – Приложение № 4 към чл. 11, ал. 1 от Наредбата.

Докладът съдържа оценка на качествата на кандидатите, тяхната възможност и способност да станат приемни родители и завършва със становище за тяхното одобрение или отхвърляне. Докладът съдържа и предложение от страна на социалния работник за профила на детето/децата, за които предлага да бъдат утвърдени кандидатите – пол, възраст, брой, етническа и религиозна принадлежност и др. Когато в процеса на оценяване социалният работник установи, че кандидатите за приемно семейство имат биологични/осиновени деца, които са настанени извън семейство,

докладът задължително завършва с предложение за отхвърляне на кандидатурата им. Доставчикът депозира социалния доклад пред КПГ и предоставя всички допълнително изискани документи от кандидатите за приемно семейство по време на оценяването. Доставчикът уведомява (писмено и/или устно) кандидатите за приемно семейство за изготвения социален доклад, които в 7-дневен срок могат да се запознаят с него и да направят възражения пред доставчика. Възраженията се подават писмено до доставчика, където са подали заявлението си за кандидатстване. КПГ може да върне социалния доклад от оценката на доставчика, ако прецени, че има необходимост от допълнителна информация, обосновка и анализ. В тези случаи председателя на КПГ определя и срок за получаване на коригиран доклад.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Методиката за оценка на кандидати за приемни семейства е съобразена с измененията и допълненията в Наредбата по отношение на оценката на кандидатите, като при нейното прилагане участниците в процеса се ръководят от своите правомощия в областта на закрилата на детето и приемната грижа.

ВЪПРОСНИК ЗА ОЦЕНКА НА МОТИВАЦИЯТА И НАГЛАСИТЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО

Приемната грижа е отговорен процес, изискващ задълбочено обмисляне. Разбирането на истинските чувства и подбуди да станете приемно семейство са от ключово значение в процеса на вземане на решение, а установяването на реалистични очаквания в голяма степен предопределят неговия успех.

Настоящият въпросник цели да подпомогне оценяващият в преценката на готовността Ви за тази решителна стъпка, както и да Ви подкрепи в постигането на по-добро разбиране за личната Ви мотивация за предоставяне на приемна грижа, което е от съществено значение за благоприятното развитие на цялостния процес.

Моля, прочетете внимателно въпросите и отговорите по начин, който в най-висока степен отразява реалните Ви чувства, мисли и очаквания.

1. Какво Ви мотивира да кандидатствате за приемно семейство

(моля, посочете с „х“ всички отговори, които се доближават до Вашата ситуация):

1. Не мога да имам собствени деца.		11. Съпругът/партньорът ми иска да бъде приемен родител и аз се съгласих.	
2. Загубих дете и това ще ми помогне да продължа напред.		12. Чувствам се задължен да помогна на мои близки в нужда.	
3. Съпругът/партньорът ми не иска да имаме собствени деца.		13. Мисля, че това ще стабилизира отношенията с партньора/съпруга ми.	
4. Обмислям осиновяване и мисля, че приемната грижа е добро начало.		14. За да докажа на близките си, че съм способен да бъда родител.	
5. Имам нужда да променя/осмисля живота си.		15. Има конкретно дете, за което искам да се грижа.	
6. За да се справя със самотата.		16. За да осигуря любов и грижа на дете в нужда.	
7. За да се почувствам обичан и значим.		17. Искam да помогна на дете със специални нужди.	
8. Искam да разширя семейството си.		18. Имах тежко детство и искам да осигуря дом на дете в сходно положение.	
9. Не планирам повече деца и искам детето ми да си има другарче.		19. Искam да допринеса с нещо за обществото.	
10. Обичам да имам деца възрастни, а моите вече пораснаха.		20. По религиозни или други убеждения, които ме карат да се чувствам призван.	

2. Защо смятате, че сте подходящ кандидат?

.....

.....

.....

3. Какво според Вас е основното предназначение на приемната грижа?

.....

.....

.....

4. Наясно ли сте, че приемната грижа не е начин за осиновяване на детето?

☐ Да ☐ Не

5. Запознати ли сте, че приемната грижа е временна мярка, насочена към осигуряване на безопасна и стабилна среда за детето?

☐ Да ☐ Не

6. Бихте си подкрепили връзката на детето с биологичното му семейство, ако това е в негов интерес?

☐ Да ☐ Не

7. Как бихте се справили емоционално с възможността детето да бъде върнато в биологичното семейство или осиновено от друго семейство?

.....

.....

.....

8. Какви стъпки ще предприемете, за да осигурите безопасността и здравето на детето в дома Ви?

.....

.....

.....

9. Какви мерки бихте предприели, за да създадете позитивна семейна среда за детето?

.....

.....

.....

10.Считате ли, че приемното семейство трябва да насърчава детето да опознае и приеме своята културна идентичност?

☐ Да ☐ Не

11. Имате ли личен опит или желание да помагате на деца в уязвимо положение?

☐ Да ☐ Не

12.Наясно ли сте, че приемното семейство трябва да осигури на детето достъп до здравни грижи и образование?

☐ Да ☐ Не

13.Съгласни ли сте, че трябва да се насърчава емоционалното и социалното развитие на детето в приемното семейство?

☐ Да ☐ Не

14.Запознати ли сте, че приемната грижа може да включва работа с деца, с трудности в поведението, емоциите и привързаността?

☐ Да ☐ Не

15.Бихте ли били готови да използвате само позитивни възпитателни методи при работа с дете?

☐ Да ☐ Не

16.Имате ли готовност да работите в тясно сътрудничество със социални работници и други специалисти – психолози, лекари и др.?

☐ Да ☐ Не

17.Готови ли сте да преминете през обучения, за да подобрите своите умения в работата с деца?

☐ Да ☐ Не

18.Какви умения бихте искали да развиете, за да бъдете по-добри в ролята на приемни родители?

.....
.....
.....

**ФОРМУЛЯР ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ВЪПРОСНИКА ЗА ОЦЕНКА НА
МОТИВАЦИЯТА И НАГЛАСИТЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИЕМНО СЕМЕЙСТВО**

РЕЗУЛТАТИ	КАНДИДАТ 1	КАНДИДАТ 2
Име на кандидат:		
Дата на попълване на въпросника:		
Доминираща насоченост на мотивацията:	☐ Към себе си ☐ Към семейството ☐ Към детето	☐ Към себе си ☐ Към семейството ☐ Към детето
Потенциално рискова мотивация:	☐ Не ☐ Да	☐ Не ☐ Да
Степен на разбиране на същността и ролята на приемната грижа (реалистичност на очакванията):	☐ Много слаба ☐ Слаба ☐ Средна ☐ Висока ☐ Много висока	☐ Много слаба ☐ Слаба ☐ Средна ☐ Висока ☐ Много висока
Обща оценка на мотивацията:	☐ Много слаба ☐ Слаба ☐ Средна ☐ Висока ☐ Много висока	☐ Много слаба ☐ Слаба ☐ Средна ☐ Висока ☐ Много висока

Основни изводи:

Препоръки:

Оценяващ:

(име, фамилия, длъжност)

Дата:

Подпис: